

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми у загальному вигляді полягає у тому, що теорія і практика управління підприємством загалом, і підприємств побутових послуг зокрема, вимагає розробки нових концепцій управління, орієнтованих на ринкову систему господарювання.

У процесі реформування української економіки підприємства побутового обслуговування населення взяли на себе роль творця ґрунту для нової системи господарювання. Те, що сьогодні підприємства побутового обслуговування населення складають більше 3/4 капіталовкладень і основного капіталу економіки України, майже 1/10 загальної чисельності зайнятих, зосереджено 9,5% ВВП, говорить про широкі, але ще далеко не повністю розкриті внутрішні можливості таких підприємств [1]

Аналіз останніх наукових досліджень показав, що в історії економічної думки питання сфери послуг займають специфічне місце. Характеристику окремих аспектів сфери послуг можна вже знайти в працях Дж.Бастіа, А.Сміта, Ж-Б.Сея, К.Маркса, М.Кастельє, А.Маршалла та інших.

Так, М.Кастельє оцінює збурення розвитку виробничих послуг називаючи їх “стратегічними для нової економіки, постачальниками інформації і джерелом підвищення продуктивності і ефективності компаній” [2]

Разом з тим, сьогодні в недостатній мірі здійснюються дослідження, що присвячені проблемам стану та рівню розвитку підприємств побутового обслуговування населення.

Мета статті – визначення чинників, які негативно впливають на розвиток підприємств побутового обслуговування населення в Україні

Викладення основного матеріалу дослідження базується на даних проведеного опитування споживачів, бізнесменів, що працюють або припускають працювати у сфері послуг. Розвиток підприємств побутового обслуговування населення в Україні протікає нерівномірно й має ряд особливостей.

З перших років проведення економічної реформи в Україні, незважаючи на об'єктивні труднощі перехідного періоду, спостерігається швидкий ріст недержавного сектора економіки, у тому числі й підприємств побутового обслуговування населення. З переходом на нові економічні відносини в 90-і роки ХХ століття стабільно росла частка підприємств сфери послуг в загальному обсязі ВВП України [3]. Це факт є вагомою характеристикою підприємств побутового обслуговування населення, особливо на тлі стагнації у всіх сферах української економіки.

Саме 1992 рік - рік початку ринкових перетворень - ознаменований найвищими темпами росту чисельності у сфері послуг в Україні, число яких у порівнянні з кінцем вісімдесятих років минулого сторіччя зросло в 2,1 рази. Цьому сприяв цілий ряд практично спонтанно виниклих обставин в економіці України: прийняття відповідних Законів України ("Про захист прав споживачів", "Про стандартизацію і сертифікація"), існування щодо ліберального оподаткування, існування пільг для знову створених підприємств сфери послуг. Здійснена тоді лібералізація цін дуже ушкодила фінансову базу підприємств побутового обслуговування населення: бурхлива інфляція привела, з одного боку, до знецінення заощаджень населення, а з іншого боку - до різкого збільшення процентних ставок банківського кредиту. Відповідною реакцією став активний розвиток підприємств недержавної форми власності, що також пояснює швидкий ріст чисельності підприємств побутового обслуговування населення в 1992 р. Саме тоді в галузевій структурі підприємств сфери послуг стали домінувати послуги виробничо-економічної, послуги ринкової інфраструктури.

Швидка оборотність дрібних капіталів пов'язаних з доглядом за тілом перетворювала їх у капітали середніх розмірів салонів краси [3].

До кінця 90-х XX століття в розвитку підприємств сфери послуг намітилися кардинально нові тенденції, у першу чергу, що виразилися в істотному вповільненні темпів росту числа підприємств. На початку 90-х років для динаміки числа підприємств сфери послуг був характерний стійкий ріст, рівнозначно як і для чисельності зайнятих на них: середньорічні значення приросту перебували на рівні 79%., За офіційним даними на кінець 2000 року в Україні налічувалася 91,4 тис. підприємств сфери послуг із чисельністю працюючих на них до 1 млн. чоловік [4]. Незважаючи на зростання кількості підприємств сфери послуг, чисельність зайнятих на них не тільки не зросла, але й зменшилася.

Бурхливий ріст чисельності підприємств сфери послуг, що спостерігався в Україні до 1992-1993 років, з 1993 року вже почав уповільнюватися (рис. 1)

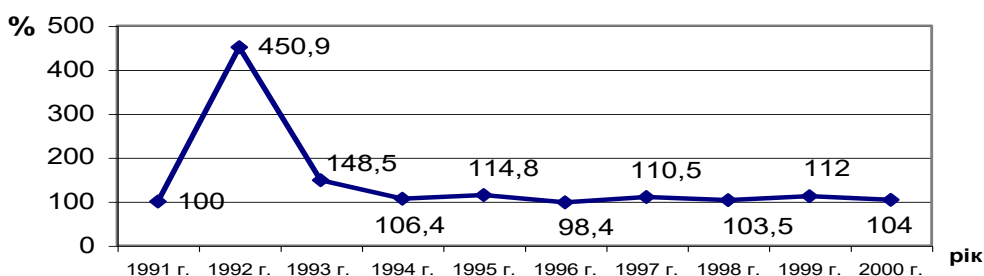

Рис. 1. Динаміка зміни числа підприємств побутового обслуговування населення в Україні до 2001р.[4]

Вивчення особливостей становлення й розвитку підприємств побутового обслуговування населення за період з 1992 по 2000 рік дозволило виділити певні періоди цього процесу, кожний з яких можна описати конкретними характеристиками (рис. 2).

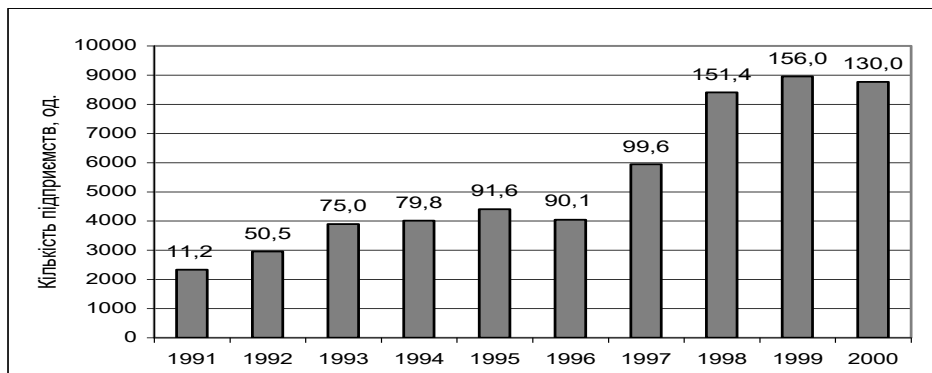

Рис. 2. Динаміка тенденції росту підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області до 2001р.

Підприємства побутового обслуговування населення в Херсонській області, як і в цілому по Україні, переважно надають ритуальні послуги, послуги перукарень та салонів краси. Зовсім недостатньо підприємств у сфері послуг будівництва, транспорті, у сфері послуг пралень, хімчистки та фарбування, ремонту одягу та взуття.

У Херсонській області з 1999 року почався зворотній процес - зниження кількості підприємств побутового обслуговування населення. Кількість підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області в 2006 році знизилася в порівнянні з попереднім роком на 188 одиниць або на 2% (рис. 2).

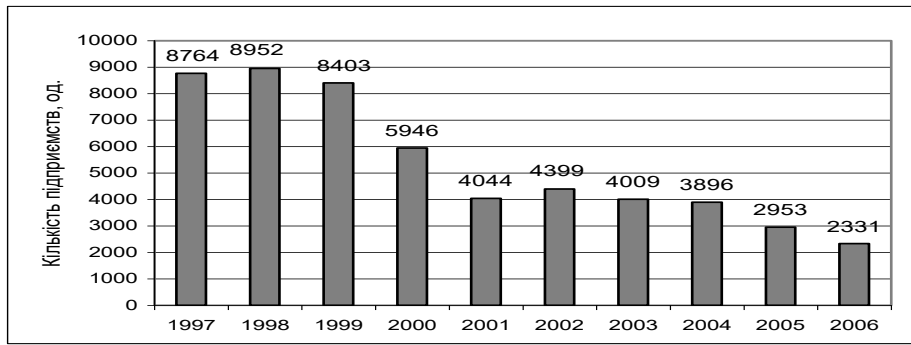

Рис. 2. Динаміка числа підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області до 2006р.[5]

Підприємства побутового обслуговування населення Херсонської області в 2006 році – це близько 11,6% від числа працюючих у сфері послуг; 895 підприємства виробничо-економічної сфери (транспортні послуги, послуги зв'язку, будівельні послуги, послуги енергозабезпечення, газо- та водопостачання, послуги матеріально-технічного постачання, зберігання та консервації, послуги з утилізації, захоронення та знищення відходів тощо), 432 підприємства у сфері послуг ринкової інфраструктури (фінансово-банківські послуги, послуги страхування, консультаційні послуги тощо), 126 підприємств побутового обслуговування населення [5]. Як і в минулі роки, у територіальному розрізі підприємства у сфері послуг розвивалися нерівномірно. У містах Херсон, Каховка, Скадовськ, Генічеськ, Гола Пристань й селища міського типу Асканія-Нова та Чаплина зосереджено 14,5% підприємств побутового обслуговування населення області. Із загального числа підприємств у сфері послуг фактично діючими є 679 підприємств або 75,9%. Ними надано послуг на 657,2 млн. грн. або 7,6% від загального обсягу видів послуг. Прибуткові підприємства становлять 69,9% від загальної чисельності підприємств сфери послуг, а підприємств побутового обслуговування населення – 8,1% [5].

Порівняльна характеристика підприємств побутового обслуговування населення Херсонської області може бути оцінена як задовільна. Ряд показників розвитку підприємств у сфері послуг максимально наближений до середньо національного значень аналогічних показників, а сума середнього виторгу підприємств побутового обслуговування населення становлять 36 тис. грн., така ж, як у середньому по Україні.

Умови розвитку сфери послуг пов'язані з особливостями розвитку кожного регіону. З метою виявлення наявності в Херсонській області умов для розвитку підприємств побутового обслуговування населення було проведено анкетування 68 бізнесменів, що працюють або припускають працювати у сфері послуг міст Каховки, Генічеська, Скадовську й селища міського типу Асканія-Нова та Чаплина. Їм були запропоновані дві розроблені анкети. За допомогою першої була зібрана інформація про потенціал підприємницьких здібностей бізнесменів як уже працюючих у сфері послуг, так і що наміряються працювати в ньому.

Тестування мало на меті визначення рівня підприємницьких здібностей у молодих представників сфери послуг. Відомо, що з віком рівень підприємницьких здібностей, навіть якщо вони були споконвічно добре розвинені, як правило, знижується. Графічна інтерпретація результатів проведеного опитування наведена на рис. 3.

Чим нижче їх здібність до підприємництва, тим менше в підприємства побутового обслуговування населення шансів вижити й зміцнитися. Багато бізнесменів із числа опитаних хотіли б продовжити економічну освіту в галузі сфери послуг, але частина з них не знає, куди звернутися з цього питання. Тим, хто знає, бракує часу або коштів.

Слід також зазначити, що розбіжності отриманих результатів опитування в розрізі районів та областей мінімальний, тобто ступінь прояву такої ознаки як підприємницькі здібності розподілена досить рівномірно.

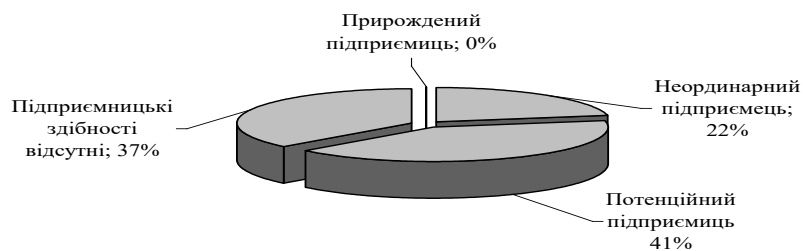

Рис. 3. Результати визначення рівня підприємницьких здібностей

З 68 опитаних майже 65% вважають, що розвиток підприємств побутового обслуговування населення здійснюється фактично без підтримки місцевої влади. Якщо такої думки дотримуються більше половини опитаних, то це є серйозним докором на адресу місцевої влади, тим більше регіону, що має настільки високий коефіцієнт природно-ресурсного потенціалу.

Анкетування - мало на меті одержати подання про відношення населення до сфери послуг; про взаємовідношення представників сфери послуг з різними соціальними групами; про наявність і дієвість місцевих програм підтримки сфери послуг; про наявність спеціалізованих навчальних закладів по підготовці фахівців сфери послуг; про доступність послуг й розвиненості бізнес-комунікацій; про ефективність діяльності підприємств побутового обслуговування населення; про доступність джерел фінансування сфери послуг.

Наявності й оцінці дієвості місцевих програм підтримки сфери послуг в ході анкетування була приділена особлива увага, оскільки сектор сфери послуг, мабуть, як жоден інший сектор економіки, потребує різноманітної підтримки.

Тому, варто згадати таку комплексну форму допомоги, як центри розвитку бізнесу, однієї з форм яких є бізнес-інкубатори. Ідея їхнього створення належить американському підприємцеві Дж. Манюшко (1959 р.) [5]. Призначення бізнес-інкубатора розглядається по-різному: і як центр адаптації окремих наукомістких підприємств-основоположників будь-якої діяльності; і як структура, що надає допомогу в створенні нових підприємств; і як організаційну структуру, що здійснює початкову підтримку осіб, що бажають підготуватися до самостійного ведення справи у сфері послуг. Розвиток мережі бізнес-інкубаторів дозволить значно підвищити рівень бізнес-послуг для українських підприємств побутового обслуговування населення й підсилити рівень підготовки підприємців.

Процес розвитку сфери послуг в Україні протікали нерівномірно, нерівно; темпи його прискорювалися й уповільнювалися відповідно до змін зовнішнього середовища, оскільки можливості підприємств побутового обслуговування населення протистояти деструктивним факторам зовнішнього середовища об'єктивно обмежені.

Висновки та перспективи подальших розробок в даному напрямі. Отже, типовою рисою підприємств побутового обслуговування населення херсонської області та й України в цілому, є його слабка життєздатність і нестійкість, що пояснюється як об'єктивними (несприятливе макросередовище, відсутність інфраструктури підприємництва, слабкий рівень бізнес-комунікацій і т.п.), так і суб'єктивними факторами (відсутність навичок підприємництва, недоброзичливе відношення місцевої влади й т.п.).

Відсутність реальної підтримки є специфічною рисою зовнішнього середовища вітчизняних підприємств сфери послуг. Саме тому дослідження підтримки розвитку підприємств побутового обслуговування населення вимагає особливого розгляду.

Розвиток підприємств побутового обслуговування населення може здійснюватися успішно й стійко в тому випадку, якщо в регіоні створені необхідні умови. Узагальнення результатів дослідження дозволили сформулювати ці умови в такий спосіб:

- наявність потенціалу кваліфікованих фахівців сфери послуг, так і тих що наміряються працювати в ньому;

- доброзичливе відношення місцевої влади до підприємств побутового обслуговування населення;
- наявність і дієвість регіональних і місцевих програм підтримки підприємств побутового обслуговування населення;
- розвиненість бізнес-комунікацій підприємств побутового обслуговування населення;
- наявність і ефективність діяльності суспільних об'єднань представників у сфері послуг.

Анотація

На основі дослідження підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області, як однієї з важливих галузей вітчизняного господарства, проаналізовано структурні зміни рівня розвитку підприємств побутового. Виділені основні причини спаду розвитку підприємств побутового обслуговування населення та запропоновані перспективи подальших розробок в даному напрямі.

Ключові слова: сфера послуг, побутове обслуговування населення, умови розвитку, динаміка розвитку, рівень розвитку

Аннотация

На основе исследования предприятий бытового обслуживания населения у Херсонской области, как одной из важных отраслей отечественного хозяйства, проанализированы структурные изменения уровня развития предприятий бытового. Выделены основные причины спада развития предприятий бытового обслуживания населения и предложены перспективы последующих разработок в данном направлении.

Ключевые слова: сфера услуг, бытовое обслуживание населения, условия развития, динамика развития, уровень развития

Annotation

On the basis of research of enterprises of domestic consumer services of population at the Kherson area, as one of important industries of domestic economy, the structural changes of level of development of enterprises are analysed domestic. Principal reasons of slump of development of enterprises of domestic consumer services of population are selected and the prospects of subsequent developments are offered in this direction.

Key words: sphere of services, domestic consumer services of population, condition of development, loud speaker of development, level of development

Список використаних джерел

1. Алопій В. В. Організація і технологія надання послуг: Навч. посіб., /, Олексии І. Б, Шутовська. Н. О., Футало Т. В, За ред. В.В.Апопія.— К.: ВЦ «Академія», 2006. — 312 с. (Альма-матер).
2. М.Кастельє . Маркетинг: гостинність і туризм: Підручник. для вузів / Ф. Котлер, Дж. Боуш, Дж. Мекенз: Пер. с англ. /Під ред. Р. Б. Новосибирський. - М.: ЮНИТИ, 1998. - 787 с.
3. Хмелевська Л. П. Мале підприємництво в сфері побутового обслуговування: Програма курсу. – К., Інститут післядипломної освіти працівників сфери побутового обслуговування населення, 2002. – 10 с
4. Статистичний щорічник України в 2006 р./ Держкомстат України. - К.: Техніка, 2007.
5. Сфера послуг: нова концепція розвитку /В. М. Рутгайзер, Т. И. Корягипа, Т. И. Арбузова й ін. М.: Економіка, 1990. - 159с.
6. Статистичний щорічник України в 2007 р./ Держкомстат України. - К.: Техніка, 2008.